

بررسی رابطه بین کسب دانش و تمایل به کارآفرینی در بین دامپروران استان ایلام

محمدجواد فتاحی^۱، سید محمود حسینی^۲، امیر علم بیگی^۳

^۱ دانش آموخته ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه تهران.

^۲ استاد گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه تهران.

^۳ استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه تهران .

نام نویسنده مسئول:

محمدجواد فتاحی

چکیده

در محیط متحول امروزی، افراد نیازمند شناسایی مداوم فرصت های نوآوری و توانمندسازی در جهت پیشرفت خود هستند. این امر در میان دامپروران به دلیل داشتن فرصت های کارآفرینانه بیشتر است. باتوجه به نقش دانش در شناسایی فرصت های مناسب برای ایجاد اشتغال و افزایش بهره وری واحد های تولیدی توجه به امر کسب دانش یکی از الزامات در زمینه ی تمایل به کارآفرینی و کارآفرینی می باشد. لذا در این مطالعه به بررسی رابطه بین کسب دانش و تمایل به کارآفرینی دامپروران استان ایلام پرداخته می شود. جامعه آماری شامل دامپروران نیمه مکانیزه می باشد ($N=400$). حجم نمونه از فرمول کوکران ۱۹۶ نفر تعیین گردید که در نهایت برای افزایش دقت تعداد ۲۰۰ نفر از دامپروران استان باروش نمونه گیری در دسترس انتخاب شدند. ابزار گردآوری پرسشنامه محقق ساخته بود، برای تعیین روایی پرسشنامه از اعتبار محتوایی و اعتبار سازه استفاده شد و برای پایایی آن از آلفای کرونباخ استفاده گردید. تجزیه و تحلیل داده ها با نرم افزارهای SPSS_{win} 16 و AMOS₂₁ انجام شد. نتایج نشان داد که متغیرهای اعتماد، فرهنگ، ظرفیت جذب دانش، پاداش و دسترسی به منابع دانشی اثر مثبت و معنی دار بر کسب دانش و هم چنین متغیرهای کسب و پیچیدگی محیطی دارای اثر معنی دار بر تمایل به کارآفرینی می باشند و از طریق این متغیر بر عملکرد واحد تولیدی اثرگذار می باشند.

واژگان کلیدی: تبادل و کسب دانش / عوامل زمینه ای موثر بر کسب دانش / شرایط محیطی / تمایل به کارآفرینی

مقدمه

سال های آغازین قرن بیست و یک آشکارا حاکی از چالش های پرشتاب رقابت، کیفیت، و تحول است و عنصر بنیادین و مشترک تمامی این چالش ها، اطلاعات و دانش است. به دیگر سخن مبنای ثروت آفرینی در اقتصاد امروز دانش و تخصص است [3]. در عصر امروز که عصر اطلاعات و دانایی نامیده میشود دانش می تواند به عنوان مزیت رقابتی سازمان ها تلقی شود و به آنها توانایی حیات، رقابت و پیشی گرفتن از سایرین را اعطا کند. دانش منبع ضروری و پایدار در عرصه فناوری و است و سازمان هایی موفقند که مستمرا به دنبال تولید دانش و استفاده از آن باشند [27]. در سال های اخیر یکی از موضوعاتی که نظرات بسیاری از مدیران سازمان های دولتی و خصوصی را به خود جلب کرده است موضوع مدیریت دانش و کارآفرینی است. رشد مدیریت دانش و کارآفرینی به عنوان یک راهبرد برای مدیریت در سازمان ها به عنوان رویکردی جدید قلمداد می شود عصر حاضر، عصر تغییر و تحول سریع دانش و نوآوری است. در چنین شرایطی دانش به عنوان یک منبع ارزشمند استراتژیک و دارایی مطرح می شود که نیازمند مدیریت است. اگر به شرایط فوق رقابت شدید موجود در بازارهای جهان را نیز اضافه نماییم، اهمیت مدیریت کردن دانش های سازمان به عنوان یک مزیت رقابتی در اقتصاد دانش محور کنونی دو چندان می شود. [2]. از طرف دیگر با توجه به روند جهانی شدن و اتصال تنگاتنگ اقتصاد جوامع روستایی و بخش کشاورزی با بازار های اقتصادی رو به گسترش در سطح بین المللی و منطقه ای سبب گردیده تا بخش کشاورزی بتواند نقش تعیین کننده ای را در روابط اقتصادی مناطق مختلف ایفا نماید. حضور موفق بخش کشاورزی و دامپروری در عرصه اقتصاد جهانی مستلزم پایداری، سودآوری و بهره وری بالای این بخش می باشد. [10]. سازمان خوار و بار جهانی رقابتی شدن کشاورزی تنها راه حل دراز مدت برای حرکت در راستای توسعه کشاورزی پایدار می داند. بنابراین کشاورزی می بایست خود را در جهت ایفای نقش های جدید نه تنها در قالب کارکرد های معیشتی به منظور استفاده بهینه از مزیت های نسبی بخش کشاورزی در عرصه تولید و بازار یابی محصولات کشاورزی در سطح ملی و بین المللی آماده سازی کند. یکی از گزینه های مناسب در جهت استفاده بهینه از این مزیت در عرصه تولید، بازاریابی، رقابتی کردن کشاورزی و توسعه دامپروری است. تنوع اقلیمی، نیروی کار فراوان، دانش فنی تولید، وجود انرژی ارزان زمینه هایی را برای توسعه واحد های دامپروری مهیا کرده است. می توان گفت توسعه واحد های دامپروری می تواند به رقابتی شدن بخش کشاورزی و توسعه آن کمک کند. در صورتی که دارای ماهیتی کارآفرینانه باشد. [9]. حرکت در جهت توسعه در واحد های دامپروری نیازمند وجود کارآفرینانی در بخش کشاورزی می باشد که با خلاقیت، ریسک پذیر و استفاده از فرصت های موجود بتوانند با تولیداتی با ماهیت کارآفرینانه را در بازارهای رقابتی موجود عرضه نمایند [6]. با توجه به چالش هایی مانند بیکاری که در کشور های در حال توسعه که در چند دهه اخیر وجود داشته و به گونه ای می توان گفت دلیل ضعف و زوال کشور ها معضل بیکاری و از همه مهم تر بیکاری بیش از حد در بین فارغ التحصیلان کشاورزی می باشد. در این میان و با توجه به بالا بردن میزان نرخ بیکاری و مشکلات اجتماعی و اقتصادی می توان از به عنوان عامل رشد و توسعه سازمان ها و جوامع نام برد [7]. فرآیندی است که فرد کارآفرین با ایده های نو خلاق و شناسایی فرصت جدید و با بسیج منابع مبادرت به ایجاد کسب و کار شرکت های نو، سازمانهای جدید و نوآور و رشد یابنده می کند که توأم با پذیرش مخاطره و پیامدهای احتمالی است و منجر به معرفی محصول، فرآیند و یا خدمت جدیدی به جامعه می شود [1]. از این رو مطالعات مختلفی در ارتباط با کارآفرینی از جمله عوامل موثر بر موفقیت یا شکست (کینگ و مک گرات ۱۹۹۹)، (مید و لیدهللم ۱۹۹۸)، وراثتی بودن، ویژگی های شخصیتی، وضعیت تاهل، موقعیت اجتماعی، تحصیلات، ویژگی های شخصیتی و دیگر موارد صورت گرفته است اما تحقیق چندانی در ارتباط با دانش افراد و رابطه آن با تمایل به کارآفرینی صورت نگرفته است. برای کارآفرینی در هر زمینه ای نیاز به منابع مختلفی وجود دارد. یکی از مهم ترین این منابع دانش و اطلاعات فرد کارآفرین می باشد [12]. بنابراین آنچه تا به امروز در ادبیات تحقیق نامشخص مانده است این است که آیا همواره دسترسی به دانش، تمایلات کارآفرینانه را در پی خواهد داشت؟ به عبارت دیگر مساله اصلی تحقیق حاضر تبیین چگونگی اثر تمایل به کسب دانش بر شکل گیری تمایلات کارآفرینانه بود. برای این منظور دو متغیر دسترسی به منابع و شرایط محیطی به عنوان دو متغیر موثر بر این ارتباط مورد بررسی قرار گرفتند.

اهداف تحقیق**هدف کلی**

بررسی رابطه بین کسب دانش و تمایل به کارآفرینی در بین دامپروران استان ایلام

اهداف اختصاصی

۱- بررسی ارتباط بین دسترسی به منابع دانشی و تمایل به کارآفرینی در بین دامپروران

۲- بررسی ارتباط بین تبادل دانش و تمایل به کارآفرینی در بین دامپروران مورد مطالعه

۳- بررسی نقش عوامل محیطی در تبادل دانش کارآفرینانه در بین دامپروان مورد مطالعه

۴- بررسی ارتباط بین تمایل به کارآفرینی و عملکرد واحد های دامپروری

۵- بررسی موانع و عوامل بازدارنده ی کسب دانش کارآفرینانه در بین دامپروان مورد مطالعه

تدوین پیشینه نظری

کارآفرینی؛ مقوله ای است که در شرایط خطر خیز و پرابهام و از طریق کشف فرصتها و بهره گیری از منابع پدید می آید. خلق ابتکارات و نوآوری ها و ایجاد کسب و کارهای جدید، قابلیت را نیازمند است که در عنصر کارآفرینی یافت میشود. از این رو دنیای کنونی توانسته است این فرآیند را با همه ویژگیهایش به خوبی در یابد [17]. با توجه به رشد سریع جمعیت و افزایش نرخ بیکاری به ویژه در میان فارغ التحصیلان مقطع متوسطه و محدودیت ظرفیت دانشگاه ها در پذیرفتن دانش آموزان این مقطع دارای چالش هایی است که جامعه ما درگیر آن است. در شرایط کنونی یکی از عواملی که سبب دگرگونی چهره اقتصادی، اجتماعی و صنعتی یک کشور می شود فعالیت های کارآفرینانه، برخورداری از روحیه کارآفرینی و در نهایت کارآفرینی انسان است، از طرفی یکی از مهمترین متغیر های که نقش بسزایی در کار آفرینی دارد دانش و اطلاعات است و اینکه چگونه بتوانیم دانش را مدیریت کنید و بتوانید به نحوه احسن استفاده کنید. [16] بنا به ضرورت شناخت نقش دانش در کارآفرینی و تاثیری که بر آن دارد ضرورت دارد در این راستا عواملی را که در رابطه کارآفرینی و مدیریت دانش دخیل هستند و بنوعی مهم و تاثیرگذار هستند را بررسی می کنیم. براساس مطالعات صورت گرفته تمایل (نیت کارآفرینانه)، عوامل زمینه ای موثر بر کسب دانش، تبادل و کسب دانش، شرایط محیطی و دسترسی به منابع دانشی از جمله عرصه های مهم در فعالیت کارآفرینانه و مدیریت دانش محسوب میشوند.

نیت کارآفرینانه

نیت کارآفرینانه به عنوان حالت هوشیار ذهن تعریف می شود که توجه و رفتار فرد را به سمت رفتار کارآفرینانه برنامه ریزی شده و آغاز یک کسب و کار به عنوان هدف هدایت می کند [22]. پی هی ۲۰۰۰ اظهار داشت که از دو طریق می توان کارآفرینی را اندازه گیری کرد. اولاً کارآفرینی واقعی که دلالت بر افرادی دارد که به طور واقعی کسب و کاری را آغاز کرده اند و دوماً، کارآفرینی پنهان و یا همان قصد (نیت) کارآفرینانه که دلالت بر افرادی دارد که قصد آغاز کسب و کاری را دارند. کارآفرینی فرآیندی ارادی و از روی قصد است که تعداد زیادی از آن نیت حداقل یک سال قبل از ایجاد سرمایه گذاری جدید تشکیل شده اند [19]. این تعریف بر وجود رابطه بین کارآفرینی و قصد اذعان دارد. بنابراین قصد کارآفرینانه یک پیش نیاز ضروری برای رفتارهای کارآفرینانه است و به عنوان بهترین پیش بینی کننده رفتار کارآفرینانه می باشد [18]. لذا افراد قبل از اینکه وارد عرصه کارآفرینی شوند، باید قصد کارآفرینانه در آنها شکل بگیرد. مطالعات مختلف نشان می دهد که قصد نقش تعیین کننده ای در درک فرآیند کارآفرینانه دارد. قصد کارآفرینانه مانند اکثر پدیده های رفتاری در سه سطح فردی، سازمانی و ملی قابل تحلیل است [4].

کسب دانش

در این تحقیق کسب دانش شامل جستجوی اطلاعات مورد نیاز به منظور اتخاذ تصمیمات، حل مسائل یا نوآوری می شود. در واقع کسب دانش فرایند جذب و ذخیره سازی اطلاعات جدید در حافظه و بازسازی آن می دانند. منابع کسب دانش در این تحقیق به دو منبع خارجی مانند کسب دانش از رقبا، شرکا، مشتریان و منابع داخلی که شامل اطلاعات خود کارکنان و هم چنین اطلاعاتی ذهنی افراد می باشد که از طریق اشتراک گذاری در اختیار یکدیگر قرار می دهند تقسیم بندی شده است [20].

شرایط محیطی

منظور از شرایط محیطی موثر بر رفتار کارآفرینانه، فضا (محیط) عمومی است که کارآفرینان در آن فعالیت می کنند. که مجموعه پیچیده ای از عناصر داخلی مرتبط با سیاست ها و واکنش های عمومی و خصوصی می باشد که از آن جمله می توان به عناصر از قبیل سرمایه، حمایت های تجاری، بازار کار و محدوده خدمات، نقش اصلی بخش خصوصی تهیه سرمایه و سرمایه گذاری در مسائل اقتصادی اشاره کرد. تغییرات سریع محیط، تشدید فضای رقابتی بین شرکت ها، رشد سریع کسب و کارهای کوچک، کوتاه شدن چرخه ی حیات محصولات و افزایش روز افزون انتظار های جامعه نیاز به نوآوری و کارآفرینی را برای بقای سازمان ها اجتناب ناپذیر کرده است [15]. از این رو، در دهه های اخیر فعالیت های کارآفرینانه به درون سازمان ها راه یافت و مدیران نیز به کارآفرینی به طور فزاینده ای توجه کردند تا آن ها بتوانند به

اختراع و نوآوری و تجاری کردن محصولات و خدمت های خود بپردازند (حسن مرادی، ۱۳۸۵). اما نتایج پژوهش های مختلف نشان می دهد که ۵۶ درصد کسب و کارهای کارآفرینانه در چهار سال اول شروع فعالیتشان ورشکست می شوند [22].

عوامل تاثیر گذار بر کاربرد دانش

۱- **ظرفیت جذب:** توانایی بنگاه برای به رسمیت شناختن ارزش اطلاعات جدید، جذب آن و درخواست آن برای رسیدن به اهداف تجاری. ظرفیت جذب به عنوان یک عامل در نهادینه شدن یک روش جدید در سازمان شناخته شده است [21].

۲- **اعتماد:** یکی از عوامل مهم برای استفاده از دانش است. توجه داشته باشید که بدون اعتماد ارتباط خوبی بین شرکا برای غلبه بر موانع ومشکلات پیش بینی نشده بوجود نمی آید. نارتس ادعا می کند که اعتماد یک عامل بسیار مهم در هرگونه همکاری موفق خواهد بود. تسانگ معتقد است که بدون اعتماد هیچ گونه اشتراک گذاری دانش بین شرکا معنا ندارد. در روابط تازه در نبود هرگونه مبنایی برای قضاوت و داوری وجود اعتماد بین همکاران سبب نشت دانش بین آن ها می شود [14].

۳- **فرهنگ:** فرهنگ یک عامل بسیار مهم در کاربرد دانش است [24]. توجه داشته باشید که فرهنگ یک عامل اساسی در ایجاد دانش، به اشتراک گذاری و استفاده از آن است. چهار راه که فرهنگ بر کاربرد دانش تاثیر می گذارد:

الف- فرهنگ یعنی باور در مورد آنچه که ارزش تبادل دارد.

ب- فرهنگ و ارتباط آن با دانش فردی و سازمانی را تعریف می کند. کنترل و اشتراک گذاری دانش در سازمان را تحت تاثیر قرار می دهد.

ج- فرهنگ محیط زیست یک تعامل اجتماعی را ایجاد می کند. کنترل و اشتراک گذاری دانش در یک موقعیت خاص را تحت تاثیر قرار می دهد.

د- فرهنگ شکل قانونی استفاده و توزیع دانش است. توجه داشته باشید که بعضی از بنگاه ها دانشی را که از خارج از سازمان نشأت می گیرد را قبول ندارند.

۴- **سیستم پاداش:** برنامه دانش با انتظارات ساخته شده است. در نتیجه به طور کلی زمانی برای افراد و بنگاه ارزش پیدا خواهد کرد که دارای یک سیستم پاداش باشد. نارتس می گوید که پاداش ضعیف برای کسانی که عهده دار مسئولیت کسب دانش هستند تلاش آن ها را برای کاربرد دانش تحت تاثیر قرار می دهد.

۵- **تمایل به استفاده از دانش:** کاربرد دانش به احتمال زیاد زمانی رخ می دهد که افراد تمایل به اشتراک گذاری دانش داشته باشند. یک فرد ممکن است به دلیل ترس از دست دادن موقعیت خود، مالکیت و برتریش تمایل به اشتراک گذاری دانش نداشته باشد. فرد ممکن است به دلیل خشم از اینکه پاداش کافی به او اختصاص داده نشده وقت کافی برای اشتراک گذاری دانش صرف نکند [14].

پیشینه تجربی

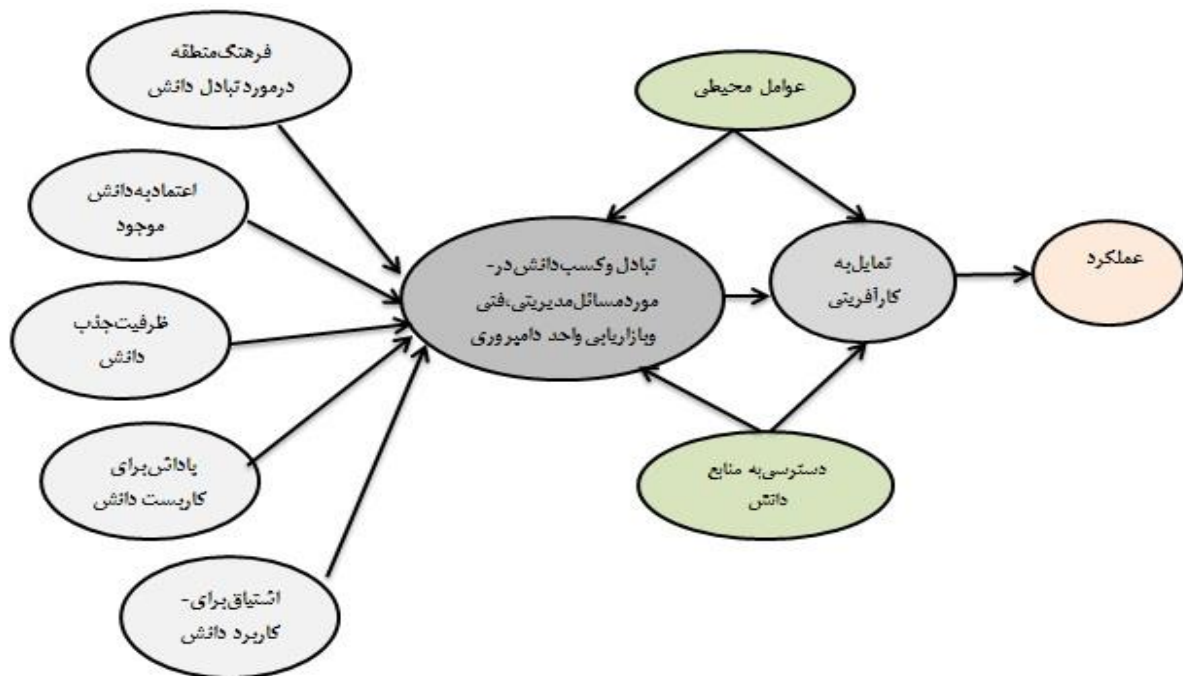
یکی از مباحث مهم در ادبیات روانشناسی کارآفرینی، نیت به انجام کار است که به عنوان یکی از عوامل زیربنایی رفتار از آن یاد شده و از بهترین عوامل پیشگو کننده رفتار به شمار می رود [10]. نیت مبنای شکل گیری رفتار ارادی انسان می باشد. از آنجایی که به زعم پیتراکرا، کارآفرینی سرانجام رفتار است (زالی و رضوی، ۱۳۷۸)، لذا متغیر نیت کارآفرینانه به دلیل ارادی و آگاهانه بودن آن منجر به رفتار کارآفرینانه می شود، یا به عبارت دیگر پیش از آن که فرد اقدام به رفتار کارآفرینانه نماید، باید نیت (قصد) این اقدام را داشته باشد [22]. بیرد (۱۹۹۸) نیت کارآفرینانه را به عنوان حالت آگاهانه ذهن تعریف کرده که پیش از عمل واقع و نیت نسبت به راه اندازی کسب و کار را به عنوان یک هدف هدایت می کند (زرافشان و بارانی، ۱۳۸۸). نیت کارآفرینانه پیش بینی کننده و تعیین کننده شکل گیری رفتار کارآفرینانه است [11]. نیت کارآفرینانه، تصمیم برای انجام رفتاری که برای ایجاد یک کسب و کار کوچک ضروری است [22]. نیت کارآفرینانه را می توان به عنوان پیش درآمد و عامل موثر بر رفتار قلمداد کرد [26].

بر اساس مرور ادبیات نیت کارآفرینانه، یکی از رویکردهایی که رفتار کارآفرینانه را پیش بینی می کند، مدل رویداد کارآفرینانه شاپیرو است. این مدل توسط کروگر و همکاران (۲۰۰۰)، آیزن (۱۹۹۱)، لینان (۲۰۰۸) و شاپیرو و سوکل (۱۹۸۲) بررسی شده است. شاپیرو و سوکل، به دنبال شناسایی عوامل اجتماعی کلیدی بودند که منجر به آنچه که آن ها "رویدادهای کارآفرینانه" نامیده اند می شود. در مدل آن ها ادراکات افراد از مطلوبیت، امکان پذیری ایجاد یک کسب و کار و تمایل به عمل در کار کردن روی فرصت ها بر نیت کارآفرینانه در نهایت شروع آن عمل یا رویداد کارآفرینانه تأثیر می گذارد.

بلوگود، سیپینزا و کارسود (۱۹۹۵) به طور ویژه عوامل محیطی که بر رفتار کارآفرینانه تأثیر می گذارند را شناسایی کرده که شامل: خانواده، سیستم های حمایتی، منابع مالی، کارکنان، مشتریان، فراهم کنندگان، اجتماع محلی، بنگاه های دولتی و محیط اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی می باشد. کوین و اسلوین (۱۹۹۱) اشاره کرده اند که محیط اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، سیاسی و قانونی بر رفتار کارآفرینانه کسب و کار تأثیر می گذارد.

بر اساس مرور ادبیات از عوامل موثر بر تمایل به کارآفرینی کسب دانش جدید و فنی می باشد که تأثیر بسزایی بر تمایل افراد برای شروع یک کسب و کار جدید و یا توسعه کسب و کار فعلی دارد، با توجه به اهمیت این موضوع اریک استام و الیزابت گارنس در تحقیقی که انجام داده اند به بررسی تأثیر کسب دانش جدید و دانش فنی در تشخیص و توسعه فرصت های کارآفرینی پرداخته اند و به رابطه ی معنا دار بین این دو موضوع دست یافته اند.

بواتنگ ب نارتس (۲۰۱۳) به طور ویژه عوامل موثر بر کسب دانش را شناسایی کرده اند که شامل: فرهنگ، اعتماد به دانش، ظرفیت جذب دانش، پاداش برای کسب دانش و اشتیاق برای کاربرد دانش است [13].

مدل ۱- مفهومی پژوهش

روش تحقیق

تحقیق حاضر از لحاظ هدف کاربردی است. تحقیق حاضر به دنبال بررسی رابطه بین کسب دانش و تمایل به کارآفرینی در بین دامپروران استان ایلام است. هدف این گونه این تحقیقات توسعه دانش کاربردی در یک زمینه خاص است. از طرفی از آنجا که در این تحقیق از روش مدل یابی معادلات ساختاری به منظور مدل سازی روابط موجود در چارچوب نظری استفاده می شود، بنابراین تحقیق حاضر از نظر روش گردآوری داده ها، توصیفی و از نوع همبستگی (تحلیل ماتریس کوواریانس) می باشد. زیرا برای آزمون مدل تحقیق با استفاده از روش مدل معادلات ساختاری لازم است ماتریس کوواریانس متغیر های اندازه گیری شده تحلیل شود. ابزار گردآوری داده ها در این تحقیق پرسشنامه است. به ترتیب ۱۰، ۹، ۱۱، ۲۰ و ۶ برای سنجش گویه های عوامل محیطی، دسترسی به منابع دانشی، کسب دانش، عوامل زمینه ای موثر بر کسب دانش و تمایل به کارآفرینی، مورد استفاده قرار گرفت که در آن برای پاسخ به هریک از سوالات از مقیاس لیکرت استفاده گردید. که برای سنجش گویه های مربوط به تمایل (نیت) کارآفرینانه از پرسشنامه ۸ ماده ای که توسط شاپیرو طراحی شده است استفاده شود. با توجه به نقش عمده ای که کسب دانش در توسعه مهارت های کسب و کار و عملکرد آن ها دارد از این رو در این مطالعه ما به صورت مفصل به تأثیر کسب دانش در توسعه ی کسب و کار و نقش آن بر تمایل به کارآفرینی پرداخته ایم. این بخش شامل دو قسمت اصلی است که عبارتند از:

الف: سوالات مربوط به کسب دانش که از پرسشنامه خانم آنا ماریا در تحقیقی که در سال ۲۰۱۱ انجام داده است، استفاده شده که شامل ۱۱ سوال می باشد. در این قسمت به دانش های فنی، بازاریابی و مدیریتی اشاره شده است. قسمتی از سوالات آن از پرسشنامه آقای بواتنگ و نرمن استفاده شده است که توسط محقق تغییر یافته و با موضوع متناسب شده اند [13]. برای سنجش متغیر دسترسی به منابع دانشی از پرسشنامه محقق ساخت استفاده می شود. در این پژوهش، قابلیت اعتماد (پایایی) بخش های مختلف پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ در مرحله پیش آزمون با ۳۰ نفر از اعضای هیأت علمی در داخل جامعه آماری پژوهش با استفاده از نرم افزار SPSSWin16 محاسبه شد و نتایج آن در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱- مقدار آلفای کرونباخ متغیرهای پژوهش

متغیر	تعداد گویه ها	مقدار آلفای کرونباخ
کسب و تبادل دانش و عوامل زمینه ای موثر بر آن	۳۱	۰/۸۸
کسب دانش	۱۱	۰/۸۲
فرهنگ منطقه	۴	۰/۶۷
اعتماد به دانش موجود	۴	۰/۷۱
اشتیاق برای کار بست دانش	۵	۰/۷۷
ظرفیت جذب دانش	۴	۰/۶۰
پاداش برای کار بست دانش	۳	۰/۷۷
شرایط محیطی	۱۰	۰/۶۵
دسترسی به منابع دانشی	۹	۰/۷۵
تمایل به کار آفرینی	۶	۰/۶۳
عملکرد واحد تولیدی	۸	۰/۸۱

با توجه به جدول بالا میتوان بیان کرد که پرسشنامه ی پژوهش حاضر از قابلیت اعتماد و به عبارت دیگر، از پایایی لازم برخوردار است. جامعه آماری تحقیق حاضر را دامپرووران نیمه مکانیزه استان ایلام به تعداد ۴۰۰ واحد تشکیل می دهد که در شهرستان های ایلام، ایوان، دره شهر و سیروان پراکنده اند. در پژوهش حاضر روش به منظور تعیین حجم نمونه از جدول مورگان استفاده شده و براساس این ابزار حجم نمونه مورد نیاز برابر (۱۹۶) نفر برآورد گردید که به منظور افزایش اعتبار اعتماد پژوهش تعداد (۲۰۰) واحد دامپروری نیمه مکانیزه استان ایلام مورد پژوهش قرار گرفتند. روش نمونه گیری پژوهش حاضر نمونه گیری در دسترس می باشد. تا جای ممکن سعی شد نمونه بدست آمده از ۴ شهرستان، استان ایلام باشد. در این پژوهش برای تعیین روایی (اعتبار) پرسشنامه از اعتبار محتوایی و اعتبار سازه بهره برده شد. در تحقیق حاضر از مدل سازی معادلات ساختاری استفاده گردید. این تحلیل ها با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۱۶ و نرم افزار اموس نسخه ۲۱ صورت گرفت. در این پژوهش، مدل یابی معادلات ساختاری با استفاده از نرم افزار AMOS نسخه ۲۱ صورت گرفته است. به طور کلی، این مطالعه از نوع مطالعات پیمایشی در قالب تحقیقات توصیفی- کاربردی با ابزار پرسشنامه در جهت گردآوری اطلاعات مورد نیاز برای بررسی رابطه بین کسب دانش و تمایل به کارآفرینی در بین دامپروران استان ایلام می باشد.

یافته ها

در این مرحله از تحقیق به بررسی رابطه بین کسب دانش و تمایل به کارآفرینی دامپروران استان ایلام پرداخته می شود. در این بخش به بررسی و تحلیل روابط میان متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق در دو قسمت؛ تحلیل همبستگی و مدل سازی معادلات ساختاری پرداخته می شود، به منظور بررسی رابطه بین متغیر های موجود در تحقیق با توجه به اینکه مقیاس اندازه گیری تمام متغیر ها فاصله ای می باشد از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است.

جدول ۲- رابطه بین متغیرهای موجود در تحقیق

عملکرد	دسترسی	جذب	کاربست	اعتماد	پاداش	فرهنگ	پیچیدگی	کسب	تمایل	
۴۰	۳۰	۳۲	۲۴	۱۶	۲۵	۲۳	۳۷	۴۶	۱	تمایل
۶۲	۶۵	۵۸	۱۳	۴۳	۵۸	۵۴	۲۷	۱	۴۶	کسب
۳۸	۲۸	۱۷	۲۷	۴۲	۱۹	۳۶	۱	۲۷	۳۷	محیط
۵۰	۴۸	۴۹	۱۸	۳۹	۶۰	۱	۳۶	۵۴	۲۳	فرهنگ
۵۵	۶۳	۶۰	۱۲	۵۳	۱	۶۰	۱۹	۵۸	۲۵	پاداش
۳۷	۴۶	۳۶	۱۰۴	۱	۵۳	۳۹	۱۰۴	۴۳	۱۶	اعتماد
۱۰۴	۱۰۴	۱۲	۱	۱۰۴	۱۲	۱۸	۱۰۲	۱۳	۲۴	اشتقاق
۵۲	۵۹	۱	۱۲	۳۶	۶۰	۴۹	۱۷	۵۸	۳۲	جذب
۶۳	۱	۵۹	۱۰۴	۴۶	۶۳	۴۸	۲۸	۶۵	۳۰	دسترسی
۱	۶۳	۵۲	۱۰۴	۳۷	۵۵	۵۰	۳۸	۶۲	۴۰	عملکرد

نتایج ارائه شده در جدول ۲؛ نشان دهنده این است که رابطه مثبت و معنی داری در سطح یک درصد بین عامل فرنگ منطقه، عامل اعتماد به دانش، عامل ظرفیت جذب دانش، عامل پاداش برای کاربری، عامل اشتقاق برای کاربری با تمایل به کارآفرینی دامپروران استان ایلام وجود دارد.

مدل معادلات ساختاری

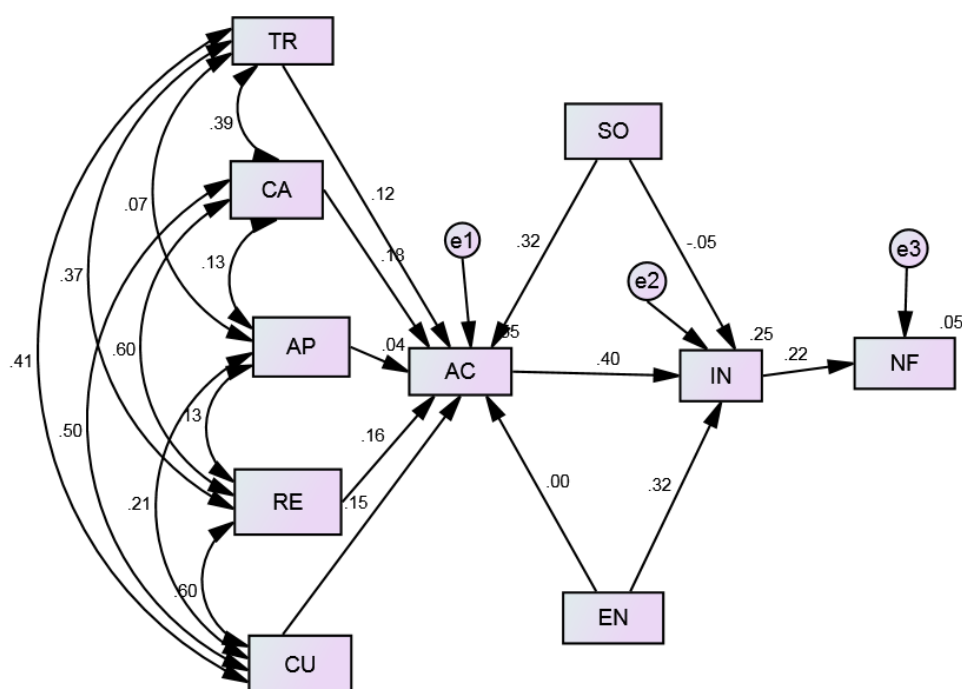
در پژوهش حاضر نیز از رویکرد دو مرحله ای در مدل سازی معادلات ساختاری استفاده شده است. بدین صورت که در مرحله اول مدل های اندازه گیری تدوین شدند تا مشخص شود که نشانگرهای (شاخص های) هر سازه با چه دقتی آن سازه را اندازه گیری می کنند و در مرحله دوم بر اساس مدل معادلات ساختاری، اثر سازه ها بر روی یکدیگر مورد مطالعه قرار گرفته است. پس از تأیید مدل های اندازه گیری متغیرهای نهفته با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی، مدل معادلات ساختاری (SEM) به وسیله ترکیب تمام مدل های اندازه گیری اصلاح شده (برازش یافته) متغیرهای نهفته برونزا و درونزا توسعه می یابد. در مدل معادلات کوواریانس بین مدل های اندازه گیری شامل؛ متغیرهای نهفته برونزا و متغیرهای نهفته درونزا در مدل، ارزیابی می شود. به طور کلی در تحقیقات، اگر روابط بین متغیرهای نهفته مد نظر باشد مدل به نام مدل معادلات ساختاری شناخته می شود. مدل معادلات ساختاری روابط علیّ میان متغیرهایی که به طور مستقیم قابل مشاهده نیستند (متغیرهای نهفته) را با توجه به خطاها استنتاج نموده و شدت اثرگذاری هر یک را بر دیگری مشخص می کند و بر روابط ساختاری میان متغیرهای نهفته استوار است. همان طور که اشاره شد در قسمت مدل معادلات ساختاری که کاربرد دوم مدل سازی معادلات ساختاری است و به عنوان تکنیکی قوی جهت تحلیل معادلات رگرسیون های همزمان می باشد در قالب تحلیل مسیر روابط علیّ میان متغیرهای نهفته پژوهش و اثرات علیّ و میزان واریانس تبیین شده متغیر وابسته و توسط متغیر مستقل مشخص می کند. بنابراین، در این قسمت براساس مدل های اندازه گیری برازش یافته با استفاده از تحلیل عاملی که در قسمت های قبل برای هر کدام از متغیرهای نهفته (سازه های) پژوهش، یعنی فرایند کسب دانش، متغیرهای واسطه، عملکرد واحد تولیدی، به صورت جداگانه ارائه شده، جهت آزمون فرضیات اصلی پژوهش در رابطه با نقش متغیر کسب دانش، شرایط محیطی و دسترسی به منابع در تمایل به کارآفرینی، دامپروران استان ایلام، مدل معادلات ساختاری در تحلیل مسیر به کار گرفته شد. در جدول ۳؛ ضرایب مسیر استاندارد شده، سطح متغیر مستقل بر متغیرهای وابسته پژوهش نمایش داده شده است.

جدول ۳- مدل اندازه گیری اصلاح شده به همراه سطح معنی داری و هر یک از بارهای عاملی

P	T	خطای استاندارد	ضریب مسیر			
**	۴/۸۹	۰/۰۳۶	۰/۳۹	تمایل به کارآفرینی	←	کسب دانش
-	-۰/۶۳	۰/۰۴۴	-۰/۰۵	"	←	دسترسی
**	۵/۱۶۲	۰/۰۵۶	۰/۳۲	"	←	پیچیدگی محیطی
**	۲/۰۱۶	۰/۱۴	۰/۱۱	کسب دانش	←	اعتماد به دانش

ظرفیت	←	"	۰/۱۸	۰/۱۴	۲/۸۴	**
اشتیاق	←	"	۰/۰۳	۰/۰۸۱	۰/۷۴۴	-
پاداش	←	"	۰/۱۶	۰/۱۵	۲/۱۸۱	**
فرهنگ	←	"	۰/۱۵	۰/۱۵	۲/۴۱	**
دسترسی	←	"	۰/۳۱	۰/۰۸۵	۴/۶۲۴	**
پیچیدگی محیطی	←	"	-۰/۰۰	۰/۱۰	-۰/۰۴۲	-
تمایل به کارآفرینی	←	غیرمالي	۰/۲۲	۰/۰۸۱	۳/۲۴	**

با توجه به نتایج ارائه شده در جدول ۳؛ مشاهده می شود که ضریب مسیر بین متغیر پیچیدگی محیطی با تمایل به کارآفرینی و مسیر بین متغیرهای ظرفیت جذب دانش، پاداش برای کاربری دانش، فرهنگ منطقه، دسترسی به منابع دانشی، پیچیدگی محیطی، با کسب دانش بالا است و مقدار t تمام ضرایب مسیر بالاتر از ۱/۹۶ می باشد

(NF: عملکرد، AC: کسب دانش، IN: تمایل به کارآفرینی، EN: شرایط محیطی، SO: منابع دانش)

شکل ۱- مدل معادلات ساختاری متغیرهای پژوهش با نمایش بارهای عاملی استاندارد شده

مقدار شاخص GFI برای مدل حاضر برابر با ۰/۹۹ محاسبه شده است که بالاتر از ۰/۹ بوده و نشان از تبیین مناسب ماتریس کوواریانس است. مقادیر NFI, IFI برابر ۱/۰۰ محاسبه شده است که نشان از تبیین مناسب است. هم چنین مقدار RMSEA نیز برابر ۰/۰۰۰ محاسبه شده است که نشان می دهد خطای اندازه گیری مدل کنترل شده است. با توجه به نتایج بدست آمده در جدول ۳ می توان نتیجه گرفت که: H1: فرهنگ منطقه اثر معنی داری بر کسب و تبادل دانش دارد و اینکه مقدار t ۲/۴۱ برآورد شده است با توجه به اینکه این مقدار بالاتر از ۱/۹۶ می باشد دلیل کافی برای رد فرض صفر وجود دارد بنابراین معلوم می شود که با افزایش فرهنگ منطقه کسب و تبادل دانش بهبود می یابد.

H2: اعتماد به دانش موجود اثر معنی داری بر کسب و تبادل دانش دارد مقدار t ۲/۱۰۶ برآورد شده است با توجه به اینکه این مقدار بالاتر از ۱/۹۶ می باشد دلیل کافی برای رد فرض صفر وجود دارد بنابراین معلوم می شود که اعتماد به دانش موجود سبب بهبود کسب و تبادل دانش می شود.

H3: ظرفیت جذب دانش موجود اثر معنی داری بر کسب و تبادل دانش دارد. مقدار t معادل ۲/۸۴ برآورد شده است باتوجه به اینکه این مقدار بالاتر از ۱/۹۶ می باشد دلیل کافی برای رد فرض صفر وجود دارد بنابراین معلوم می شود که با افزایش ظرفیت جذب دانش کسب و تبادل دانش بهبود می یابد.

H4: پاداش برای کاربرد دانش اثر معنی داری بر کسب و تبادل دانش دارد. با توجه به اینکه مقدار t ۱/۹۶ می باشد دلیل کافی برای رد فرض صفر وجود دارد بنابراین معلوم می شود که با افزایش پاداش برای کاربرد دانش کسب و تبادل دانش بهبود می یابد.

H5: اشتیاق به کار بست دانش اثر معنی داری بر کسب و تبادل دانش دارد. مقدار t م آن برابر ۰/۷۴۴ برآورد شده است که زیر ۱/۹۶ است لذا دلیل کافی برای رد فرض صفر وجود ندارد و فرض صفر پذیرفته می شود. لذا مشخص می شود اشتیاق به کار بست دانش به طور مستقیم بر کسب و تبادل دانش اثر معنی داری به لحاظ آماری ندارد.

H6: کسب دانش بر تمایل به کارآفرینی اثر معنی داری به لحاظ آماری دارد، مقدار t مقدار بالاتر از ۱/۹۶ می باشد دلیل کافی برای رد فرض صفر وجود دارد بنابراین معلوم می شود با افزایش کسب دانش تمایل به کارآفرینی بهبود می یابد.

H7: تمایل به کارآفرینی اثر معنی داری بر عملکرد غیرمالی واحد تولیدی دارد. اثر ضریب تمایل به کارآفرینی بر عملکرد غیرمالی واحد تولیدی برابر ۰/۲۲ محاسبه شده است که مقدار t معادل آن برابر ۳/۲۴ برآورد شده است باتوجه به اینکه این مقدار بالاتر از ۱/۹۶ می باشد دلیل کافی برای رد فرض صفر وجود دارد بنابراین معلوم می شود که با افزایش تمایل به کارآفرینی، عملکرد غیرمالی واحد تولیدی بهبود می یابد.

H8: شرایط محیطی اثر معنی داری بر کسب و تبادل دانش دارد. اثر ضریب مسیر شرایط محیطی برابر با ۰/۰۰۲- محاسبه شده است که t معادل آن برابر ۰/۰۴۲- برآورد شده است که زیر ۱/۹۶ است لذا دلیل کافی برای رد فرض صفر وجود ندارد و فرض صفر پذیرفته می شود. لذا مشخص می شود شرایط محیطی به طور مستقیم بر کسب و تبادل دانش اثر معنی داری به لحاظ آماری ندارد.

H9: شرایط محیطی اثر معنی داری بر تمایل به کارآفرینی دارد مقدار t محاسبه شده باتوجه به اینکه این مقدار بالاتر از ۱/۹۶ می باشد دلیل کافی برای رد فرض صفر وجود دارد بنابراین معلوم می شود که شرایط محیطی سبب بهبود تمایل به کارآفرینی می شود.

H10: دسترسی به منابع دانشی اثر معنی داری بر تمایل به کارآفرینی دارد. اثر ضریب مسیر دسترسی به منابع دانشی برابر با ۰/۰۵۲- محاسبه شده است که t معادل آن برابر ۰/۶۳- برآورد شده است که زیر ۱/۹۶ است لذا دلیل کافی برای رد فرض صفر وجود ندارد و فرض صفر پذیرفته می شود. لذا مشخص می شود دسترسی به منابع دانشی به طور مستقیم بر تمایل به کارآفرینی اثر معنی داری به لحاظ آماری ندارد

H11: دسترسی به منابع دانشی اثر معنی داری بر کسب و تبادل دانش دارد. مقدار t آن برابر ۴/۶۲۴ برآورد شده است باتوجه به اینکه این مقدار بالاتر از ۱/۹۶ می باشد دلیل کافی برای رد فرض صفر وجود دارد بنابراین معلوم می شود که با افزایش دسترسی به منابع دانشی کسب و تبادل دانش بهبود می یابد.

نتیجه گیری کلی و پیشنهادها

در این قسمت بر مبنای یافته های حاصل از پژوهش، پیشنهادها و راهکارهایی به منظور کمک به دامپرووران و کارآفرینان در جهت بهبود و ارتقای تمایل به کارآفرینی و هم چنین بهبود عملکرد واحد تولیدی به صورت زیر ارائه می گردد:

نتایج مدل معادلات ساختاری متغیرهای پژوهش در قالب تحلیل مسیر نشان داد که فرهنگ منطقه اثر مثبت و معنی داری بر کسب و تبادل دانش دامپرووران مورد مطالعه دارد، که با فرضیه شماره ۱ پژوهش مطابقت دارد. که این یافته با برخی از نتایج تحقیقات مانند رنکو (۲۰۰۳)، بواتنگ و نارتس (۲۰۱۳)، آنگ (۲۰۰۷)، چاین (۲۰۰۶) همخوانی دارد. با توجه به نقش معنی دار فرهنگ در زمینه ی کسب دانش، پیشنهاد می شود در ارائه دوره های ترویجی برای دامپرووران منطقه در زمینه توسعه کارآفرینی، ویژگی های فرهنگی منطقه مورد توجه قرار گیرد. لذا مشخص است که وجود فرهنگ مساعد کسب دانش متغیری مهم در توسعه روحیه کارآفرینی است.

نتایج مدل معادلات ساختاری متغیرهای پژوهش در قالب تحلیل مسیر نشان داد که اعتماد به دانش موجود اثر مثبت و معنی داری بر کسب و تبادل دانش دامپرووران مورد مطالعه دارد که با فرضیه شماره ۲ مطابقت دارد که این نتایج با تحقیقات بواتنگ و نارتس (۲۰۱۳)، بات (۲۰۰۱) همخوانی دارد. اعتماد به دانش افراد یکی از عوامل موثر بر کسب دانش شناخته شد لذا اهمیت اعتماد دامپرووران بر مرجعیت منبع دانش مشخص می شود. از اینرو پیشنهاد می گردد در ارائه برنامه های توسعه واحد های دامپروری منطقه با هدف کارآفرینی به این متغیر شناختی توجه کافی مبذول شود.

نتایج تحقیقات نشان داد که ظرفیت جذب دانش اثر مثبت و معنی داری بر کسب و تبادل دانش دامپرووران مورد مطالعه دارد که با فرضیه شماره ۳ مطابقت دارد که این نتایج با تحقیقات بواتنگ و نارتس (۲۰۱۳)، همخوانی دارد. از آنجایی که ظرفیت جذب بر کسب دانش در زمینه کارآفرینی اثر معنی داری به لحاظ آماری دارد. از اینرو مشخص می شود کسب دانش علاوه بر عامل بیرونی به عوامل درونی ظرفیت جذب وابسته است. پیشنهاد می شود در این سطح فردی ظرفیت لازم برای جذب دانش و همگام با ارائه های برنامه های ترویجی مورد توجه قرار گیرد.

نتایج مدل معادلات ساختاری متغیرهای پژوهش در قالب تحلیل مسیر نشان داد که پاداش برای کسب دانش اثر مثبت و معنی داری بر کسب و تبادل دانش دامپرووران مورد مطالعه دارد که با فرضیه شماره ۴ مطابقت دارد که این نتایج با تحقیقات گارنس (۲۰۰۶)، ژلر (۲۰۰۵)، بواتنگ و نارتس (۲۰۱۳)، بندمن (۲۰۰۳) همخوانی دارد.

نتایج مدل معادلات ساختاری متغیرهای پژوهش در قالب تحلیل مسیر نشان داد که اشتیاق به کاربست دانش اثر مثبت و معنی داری بر کسب و تبادل دانش دامپرووران مورد مطالعه ندارد، که با فرضیه شماره ۵ پژوهش مطابقت دارد. که این یافته با برخی از نتایج تحقیقات مانند هلنا رنکو (۲۰۰۳)، هنری بواتنگ و نارتس (۲۰۱۳)، آنگ (۲۰۰۷)، چاین (۲۰۰۶) همخوانی ندارد. اشتیاق افراد عامل محوری بر بعد کسب دانش نیست. به عبارت دیگر اشتیاق به کاربست و به اشتراک گذاری دانش در نمونه مورد مطالعه به اندازه ای نیست که بتواند کسب دانش را مورد تاثیر خود قرار دهد. بنابراین برای مقابله با این رخداد پیشنهاد می شود که افراد را نسبت به کسب دانش تشویق کرد، بدین منظور ارائه ی منابع علمی از جمله در اختیار گذاشتن مجلات، کتاب های مصور و هم چنین جلب توجه آن ها به شرکت در جلسات بحث و گفتگو و ایجاد محیطی برای بیان نظرات دامپرووران می تواند کمک شایانی به ایجاد انگیزه برای کاربست دانش توسط نمونه مورد مطالعه کند. نتایج مدل معادلات ساختاری متغیرهای پژوهش در قالب تحلیل مسیر نشان داد متغیر کسب دانش اثر مثبت و معنی داری بر تمایل به کارآفرینی دامپرووران مورد مطالعه دارد که با فرضیه شماره ۶ مطابقت دارد که این نتایج با تحقیقات آنا ماریا (۲۰۱۲)، لیندر (۲۰۱۰)، رادوسیویچ (۲۰۱۱)، هیندل (۲۰۰۶) و هوینگ (۲۰۰۴) همخوانی دارد.

نتایج مدل معادلات ساختاری متغیرهای پژوهش در قالب تحلیل مسیر نشان داد تمایل به کارآفرینی اثر مثبت و معنی داری بر عملکرد واحد تولیدی دامپرووران مورد مطالعه دارد که با فرضیه شماره ۷ مطابقت دارد.

نتایج مدل معادلات ساختاری متغیرهای پژوهش در قالب تحلیل مسیر نشان داد متغیر عوامل محیطی اثر مثبت و معنی داری بر کسب و تبادل دانش دامپرووران مورد مطالعه ندارد که با فرضیه شماره ۸ مطابقت ندارد.

نتایج تحقیقات نشان داد که متغیر شرایط محیطی اثر مثبت و معنی داری بر تمایل به کارآفرینی دامپرووران مورد مطالعه دارد که با فرضیه شماره ۹ مطابقت دارد که این نتایج با تحقیقات صادقی و ملکی نیا (۱۳۹۰)، داویتسون (۲۰۰۶)، برونر و تایچی (۱۹۸۲)، مریسون (۲۰۰۰) همخوانی دارد.

نتایج تحقیقات نشان داد که متغیر دسترسی به منابع دانشی اثر مثبت و معنی داری بر کسب و تبادل دانش دامپرووران مورد مطالعه دارد که با فرضیه شماره ۱۰ مطابقت دارد. با توجه به اینکه دسترسی به منابع دانشی تاثیر بسزایی در کسب دانش و بهبود کارآفرینی در میان افراد دارد پیشنهاد می شود منابع لازمه از طرق مختلف مانند پخش کتب، سی دی های آموزشی و سایر آموزش های مجازی و حضوری در اختیار علاقه مندان قرار گیرد.

نتایج مدل معادلات ساختاری متغیرهای پژوهش در قالب تحلیل مسیر نشان داد متغیر دسترسی به منابع دانشی اثر مثبت و معنی داری بر تمایل به کارآفرینی دامپرووران مورد مطالعه ندارد که با فرضیه شماره ۱۱ مطابقت ندارد.

پیشنهاد هایی برای پژوهش های آینده

- ✓ بررسی عوامل محیطی اثرگذار در زمینه ی کسب دانش
- ✓ بررسی منابع و کانال های ارتباطی موثر بر کسب دانش
- ✓ بررسی عوامل اثر گذار در زمینه کسب و تبادل دانش
- ✓ انجام تحقیق مشابه روی واحدهای بهره برداری کارآفرین در صنایع دیگر
- ✓ بررسی تمایل کارآفرینانه در بافت های مختلف، کسب و کار اجتماعی، خانوادگی و غیره.

منابع و مراجع

- [۱] احمدپور داریانی، م. ۱۳۸۹، کارآفرینی و نقش آن در اقتصاد ملی، طرح توسعه کارآفرینی در دانشگاه ها، سازمان سنجش و آموزش کشور، ص ۳۰۰.
- [۲] جمشیدی کهساری، ح. و قاسمی، م. ۱۳۸۷، کارآفرینی: مفاهیم، نقش ها و مهارت ها. نشریه تخصصی مرکز کارآفرینی پردیس قم دانشگاه تهران، ص ۵۹.
- [۳] حجازی، ج. و همکاران ۱۳۸۹، فناوری و دانش فنی، فصلنامه آموزش مهندسی ایران، سال ۱۲. شماره ۲
- [۴] زالی، م.؛ رضوی، م.؛ کرد نائیج، الف. و یدالهی، ج. ۱۳۸۹، ارزیابی فعالیت های کارآفرینانه در ایران. تهران انتشارات موسسه کار و تامین اجتماعی
- [۵] زرافشانی، ک. و مرادی، م. ۱۳۸۶، عوامل موثر بر موفقیت زنان روستایی کارآفرین در استان کرمانشاه، طرح پژوهشی دانشگاه رازی.
- [۶] زعفریان، ر. و اسماعیل زاده، م. و شاهی، ن. ۱۳۸۷، ارائه الگوی پیاده سازی مدیریت دانش در کسب و کارهای کوچک و متوسط مطالعه موردی شرکت نفت ۷۵-ایران زمین، توسعه کارآفرینی، شماره ۳
- [۷] سعیدی کیا، م. ۱۳۸۹، اصول و مبانی کارآفرینی. چاپ هفدهم. تهران: انتشارات کیا. امیدی نجف آبادی، م، ۳۲-۳۹
- [۸] شین، اسکات ۲۰۰۶. تئوری عمومی کارآفرینی، ترجمه طالبی، ک و عسکری رانکوه، الف. ۱۳۸۸، تهران: انتشارات دانشکده کارآفرینی دانشگاه تهران، چاپ اول
- [۹] عبدالکریمی، م. ۱۳۸۲، مدیریت دانش، فن آوری و خلاقیت و نقش آن در افزایش کارایی و اثربخشی فرآیندها، پیام مدیریت موفق، دی ماه
- [۱۰] فرهنگ، ع. و صفرزاده، ح ۱۳۸۴، کارآفرینی- مفاهیم، نظریه ها، مدل ها و کاربردها، انتشارات مرکز کارآفرینی، موسسه کار و تامین اجتماعی.
- [11] Ajzen I (1991) The theory of planned behavior, *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, Vol, 50, PP.179-211.
- [12] Bechina A., Michon, N. & Nakata K (2005) pathway to innovation through knowledge management, : 2nd international conference on intellectual capital, knowledge management, and organizational learning, p. 99
- [13] Boateng H (2012). Knowledge transfer from academia to industry; A study of Ghanaian graduate students. Unpublished master's thesis, University of Ghana, Legon
- [14] Boateng R, Isabalija, RS & Hinson, R (2009) Learning and transfer knowledge in and between organisational projects. In; Hinson R, Boateng R and Mbarika V (eds) *Electronic commerce and customer management in Ghana*. Accra, Ghana: Pro Write Publishing: 55-61.
- [15] Choi B., Poon, S & Davis, J (2008) Effects of knowledge management strategy on organizational performance; A complementarity theory-based approach", *Omega*, Vol. 36, p 235
- [16] Claar V, Tenhaken, V. R & Frey, R (2009) "Entrepreneurial Attitudes of MBA Student in the United State Relative to the CIS: The Case Of Armenia; *International Business & Economics Research Journal*, Vol 8 (2), pp.65-76
- [17] Cowan, R, paal, G (2000) *Innovation Economy*, publication no. Eur 17023 of the commission of European communities Luxembourg, 43pp
- [18] Fayolle A, Gailly, B (2008) From craft to science, Teaching models and learning processes in entrepreneurship education. *Journal of European Industrial Training* 32(7), 569-593.
- [19] Henley, A (2007) From entrepreneurial aspiration and transition to business start up: evidence from British longitudinal data. *Entrepreneurship and Regional Development*, 19(3), 253-280.
- [20] Iftikhar Z., Eriksson, I. V & Dickson, G. W (2003) Developing an Instrument for Knowledge Management Project Evaluation; *Electronic Journal of Knowledge Management*, 1(1), 55-62.

- [21] Jennex M. E (2009) Knowledge Management Organizational Memory, and Transfer Behavior; Global Approaches and Advancements. New York, Information Science Reference. Knowledge Management, Vol.8, No.2..
- [22] Krueger N. F ,Jr., Reilly, M. D.& Carsrud, A. L (2000) Competing models of entrepreneurial intentions,. Journal of Business Venturing, 15, 411- 432
- [23] Kuah CT., Wong KY (2012). Data Envelopment Analysis modeling for measuring knowledge management performance in Malaysian higher educational institutions: Information Development 29(3) 200–216
- [24] Liyanage, C., Taha, E., Tabarak, B.& Qunping, L (2009) Knowledge communication and translation a knowledge transfer model, Journal of Knowledge Management 18 (3): 118–131.
- [25] Maria Bojica; Ana (2012). Knowledge acquisition and corporate entrepreneurship: Insights from Spanish SMEs in the ICT sector
- [26] Moriano J.A.L., Gorgievski, M (2007) Psychology of entrepreneurship: research and education, Universidad Nacional De Education Distancia, Madrid, Spain.
- [27] Syed-Ikhsan S.O.S., Rowland, F (2004) Knowledge management in a public organization, a study on the relationship between organizational elements and the performance of knowledge transfer,, Journal of Knowledge Management.